

Izpētes darbs par saistību starp darbā pieņemšanas praksēm un cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā

Publicēts: 08.09.2020.

[Informācija medijiem](#)

Īstenojot projektu CAPE "Kompetenču veidošana, palīdzības sniegšana un kriminālvajāšana darba ekspluatācijas gadījumos Baltijas jūras reģionā", kas vērsts uz cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā visās Baltijas jūras valstu padomes dalībvalstīs, Latvijā tika veikts pētījums, kura mērķis ir atklāt saistību starp darbā pieņemšanas praksēm un cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā Latvijā.

□

Izpētes darba uzdevumi mērķa sasniegšanai ir:

- atklāt, kādas darbā iekārtošanās prakses pastāv darba ņēmēju migrantu izcelsmes valstīs, kā šīs prakses atvieglo darbaspēka ekspluatāciju Latvijā,
- noskaidrot darbaspēka ekspluatācijas riskam pakļautās mērķa grupas,
- noskaidrot darba ņēmēju migrantu ekspektācijas un sastapto realitāti,
- noskaidrot kompetento iestāžu pieredzi un prakses ar darbaspēka ekspluatācijas gadījumiem, un kādus šķēršļus eksperti saredz, kas apgrūtina darba ņēmēju migrantu ekspluatācijas novēršanu.

Izvērtējot jomu regulējošos normatīvos aktus, tika secināts, ka cilvēku tirdzniecība darbaspēka ekspluatācijas nolūkā normatīvajos aktos netiek minēta un tas ir salīdzinoši jauns termins. Tika secināts, ka, sakārtojot migrāciju un darba tiesības regulējošos normatīvos aktus, mazināsies darba ekspluatācijas kā cilvēku tirdzniecības formas riski.

Kopumā pētījuma mērķa grupas pārstāvji atklāj, ka pastāv kopsakarība starp to, kādas darbā pieņemšanas prakses ir darba ņēmēju migrantu izcelsmes valstīs (un to atšķirības ar darbā iekārtošanās praksēm Latvijā un pārējā Eiropā) un cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā. Darbā iekārtošanās praksi darba ņēmēju migrantu izcelsmes valstīs (Tadžikistāna, Uzbekistāna, Indija) raksturo:

- neformāls un nesistemātisks process,
- darba meklēšana tikai caur pazīstamiem kontaktiem,
- mutiska vienošanās par darbu (un visiem ar to saistītiem apstākļiem),
- paļaušanās un uzticēšanās tautiešiem un viņu sniegtajai informācijai (informācija netiek pārbaudīta).

Izpētes darbā tika atklāts, ka darbā iekārtošanās prakses darba ņēmēju migrantu izcelsmes valstīs atvieglo viņu ekspluatēšanu darbam Latvijā, jo:

- darba ņēmēji migranti nepieprasa darba līgumu un citus dokumentus,
- uzticas visai informācijai, ko apgalvo vervētājs, īpaši, ja vervētājs ir cietušā tautietis,
- nepārzina informāciju par darbā iekārtošanu un nodarbinātības nosacījumiem Latvijā,
- pieļauj darba organizēšanu neformālā veidā (nav darba laika un darba algas uzskaites, darba drošība un tml.).

Praktiski visi darba ņēmēji migranti, kuri ir cietuši no darba ekspluatācijas Latvijā, vervētājiem ir maksājuši naudas summas līdz pat

3000 eiro par darbā iekārtošanu Latvijā.

Izpētes rezultātā ir identificētas piecas galvenās darba ņēmēju migrantu ekspektācijas un attiecīgi sastaptā realitāte attiecībā uz viņu nodarbinātību Latvijā:

1) darba alga. Darba ņēmējiem migrantiem ir solīta konkrēta un regulāri izmaksāta alga, tomēr realitātē alga tika izmaksāta neregulāri (vai nemaz), nepamatoti (par ko tiek maksāts), nepietiekami, algu samazinot ar mākslīgi radītiem parādiem, soda naudām un citiem ieturējumiem (par dzīvesvietu, apģērbu, pārtiku) un radot parādu verdzību.

2) dzīvesvieta. Darba ņēmējiem migrantiem tika solīta pienācīga un apmaksāta dzīvesvieta, tomēr realitātē viņi tika izmitināti nepiemērotos un bieži vien antisanitāros apstākļos (pagrabos, vecu veikalu zālēs, turpat ražošanas cehā, uz veciem matračiem un tml.), par tiem veicot ieturējumus no darba algas.

3) darba pienākumi. Darba ņēmēji migranti ir gaidījuši vienu konkrētu darba devēju ar konkrētiem darba pienākumiem (piemēram, atslēdznieks), tomēr realitātē viņi tika iesaistīti darbinieku nomas biznesā, tiekot iznomāti daudziem darba devējiem dažādās profesijās. Iznomāšanas process mērķa grupas pārstāvjiem nav bijis skaidrots, nav bijis saprotams, paredzams un pašu izvēlēts.

4) darba apstākļi. Solīto konkrēto un pienācīgo darba pienākumu un apstākļu vietā, darba ņēmēji migranti piedzīvoja garas darba stundas (līdz pat 18 stundām dienā), nenormētu un neprognozējamu darba laiku, bez iespējām ņemt brīvdienas, vai gluži otrādi – piespiedu dīkstāvi uz nenoteiktu laiku. Darba apstākļus raksturo arī draudu izteikšana un fiziskas vardarbības pielietošana, ar mērķi nodarbinātos piespiest veikt noteiktos darba pienākumus noteiktajos apstākļos.

5) nokārtota dokumentācija, kas nodrošina legālu nodarbinātību Latvijā. Darba ņēmēji migranti, maksājot pakalpojuma maksu, sagaidīja, ka vīza, ceļošanas dokumenti, uzturēšanās atļaujas un citi nepieciešamie dokumenti būs nokārtoti bez papildus maksas no darbā iekārtotāja. Realitātē tiek nokārtota tikai vīza, nopirkta biļete. Par citu dokumentu izgatavošanu tiek pieprasītas papildus maksas (ieturējumi no darba algas), tie nodarbinātajiem nereti netiek izsniegti (pases un uzturēšanās atļaujas), savukārt darba līgumi, iesniegumi un citi dokumenti bez skaidrojuma ir jāparaksta latviešu valodā.

Kompetento iestāžu ekspertu viedokļi atklāj, ka visbiežākā saskarsme ar potenciālajiem darbaspēka ekspluatācijas upuriem ir Valsts darba inspekcijai, Informācijas centram iebrucējiem un Valsts policijai. Visretākā saskarsme ir Nodarbinātības valsts aģentūrai, Latvijas Būvniecības nozares arodbiedrībai un darba devējiem. Kompetento iestāžu pieredze atklāj, ka potenciālos darbaspēka ekspluatācijas gadījumus vieglāk ir saredzēt un novērst gadījumos, kad vairākas iestādes sadarbojas. Valsts iestādes ir spējīgas rīkoties tikai savas kompetences ietvaros, tāpēc sadarbība ar citām iestādēm palielina resursu un rīcību daudzumu, ko var izmantot, lai gadījumus gan saredzētu, gan novērstu.

Izpētes darbā atklājas, ka, lai novērstu darba ņēmēju migrantu ekspluatāciju darbam Latvijā, pastāv dažādi šķēršļi:

nepilnības normatīvajos aktos. Galvenās normatīvo aktu nepilnības, uz kurām norāda eksperti, ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes prasības pret darbaspēka nodrošināšanas pakalpojumus sniedzējiem (*pagaidu darba aģentūrām*), kad tie nodarbina personas no trešajām valstīm, radot situāciju, kad nav iespējams izsekot, pie kura darba devēja migrants ir nodarbināts, kā arī terminu „minimālā darba alga” un „finansu apjoms, kas nepieciešams ārzemniekam” pieļautā interpretācija.

darbaspēka ekspluatācijas apkarošanu apgrūtina tas, ka nereti tā ir starptautiska ķēde, kur Latvija ir tikai viens no posmiem un sadarbības komplicētība ar citu valstu kompetentajām iestādēm.

eksperti atklāj, ka arī kultūratšķirības, kas pastāv starp darba ņēmējiem migrantiem un vietējo kopienu, apgrūtina darbaspēka ekspluatācijas gadījumu risināšanu un palīdzības sniegšanu cietušajiem. Galvenās atšķirības ir izpratne par tādiem procesiem, kā nodarbinātība, normatīvais regulējums, palīdzības meklēšana, kā arī izpratne par situāciju, kurā personas ir nonākušas. Papildus kā šķēršļi tika minēti sadarbības trūkums starp kompetentajām iestādēm un kapacitātes trūkums, lai uzraudzītu darbaspēka nodrošināšanas pakalpojumus sniedzēju darbību.

Izpētes darba rezultāti atklāj, ka darba ņēmēju migrantu ekspluatācijas novēršanai ir nepieciešami dažādi preventīvie pasākumi. Kā galvenais pasākums (vai pasākumu kopums), ko nepieciešams veikt, ir sabiedrības un darba ņēmēju migrantu izglītošana (par nodarbinātības sistēmu, par darbā pieņemšanu, par normatīvajiem aktiem, tiesībām, pienākumiem un riskiem). Lai to veiktu, eksperti norāda, ka nepieciešams uzlabot esošos instrumentus (piemēram, Valsts darba inspekcijas tīmekļa vietni) un radīt jaunus

(piemēram, aplikācija par darba iespējām Eiropā). Lai labāk novērstu darba ekspluatāciju, eksperti aicina kompetentās iestādes uz ciešāku sadarbību, kas atvieglos gadījumu atklāšanu, novēršanu un palīdzības sniegšanu.

Pētījuma autore biedrības "Patvērums "Drošā māja"" juriste, valdes locekle mag.iur. Gita Miruškinakopš 2009.gada biedrībā strādā ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām personām: valsts iepirkuma "Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un atbalsta pakalpojumu kriminālprocesa laikā sniegšana cilvēku tirdzniecības upuriem" ietvaros nodrošina cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācijas pakalpojuma vadīšanu, darbu speciālistu komisijā, kurā tiek veikts personas atbilstības cilvēku tirdzniecības upuru kritērijiem novērtēšana, cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācijas plānu izstrādi, nodrošina individuālas jurista konsultācijas atbilstoši rehabilitācijas plānam, atbalstu klientam kriminālprocesa laikā un, ja nepieciešams, pārstāv klientu tiesā.

Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta vecākā eksperte – nacionālā koordinatore cilvēku tirdzniecības novēršanas jautājumos Lāsma Stabiņa norādīja, ka pētījuma rezultātā izdarītie secinājumi un sagatavotie priekšlikumi, tiks ņemti vērā, izstrādājot jauno politikas plānošanas dokumentu "Rīcības plāns cilvēku tirdzniecības novēršanai 2021. – 2023.gadam".

Izpētes darbs par tēmu "[Kā cilvēki tiek vervēti darbam Latvijā: saistība starp darbā pieņemšanas praksēm un cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā](#)", G.Miruškina, 2020

Izpētes darba "Kā cilvēki tiek vervēti darbam Latvijā: saistība starp darbā pieņemšanas praksēm un cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā" [KOPSAVILKUMS](#) (latviešu valodā)

Izpētes darba KOPSAVILKUMS (angļu valodā) [SUMMARY of the Research "How are people recruited for work in Latvia: the relationship between recruitment practices and labour exploitation and trafficking in human beings"](#)

Projekta īstenošanu līdzfinansē: Baltijas jūras valstu padomes Projektu atbalsta fonds (CBSS Project Support Facility (PSF)) un Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija

Kontaktinformācija saziņai par projektu CAPE:

Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta vecākā eksperte

Lāsma Stabiņa, e-pasts lasma.stabina@iem.gov.lv, tālrunis: [67829674](tel:67829674)

<https://www.iem.gov.lv/lv/izpetes-darbs-par-saistibu-starp-darba-pienemsanas-praksem-un-cilveku-tirdzniecibu-darbaspeka-ekspluatācijas-noluka>